

Висновки. Психічна травматизація – шкода, яка завдана психологічному здоров'ю людини в результаті інтенсивного впливу несприятливих факторів середовища або остроемоціональних, стресових впливів на його психіку. Так як робота пожежних-рятувальників припускає наявність постійних стресових і екстремальних ситуацій, то вони є найбільш схильні до отримання, як первинних так і вторинних травм. Для подолання психічних травм використовують різні психотерапевтичні методи, які, в свою чергу, дозволяють відреагувати травму і відновити психологічне здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александровский Ю. В. Психогении в экстремальных ситуациях / Ю. В. Александровский // Психология экстремальных ситуаций : [хрестоматия / сост. А. Е. Тарас, К. В. Сельченко]. – Мн. : Харвест, 2000. – 480 с.
2. Лазебная Е. О. Травматическая стрессовая ситуация и посттравматический адаптационный процесс / Е. О. Лазебная // Психология состояний : [хрестоматия / под. ред. А. О. Прохорова]. – М. : Речь, 2004. – С. 373–386.
3. Решетников М. М. Психическая травма / М. М. Решетников – Спб. : Институт Психоанализа, 2006. – 322 с.
4. Тарабрина Н. В. Практикум по психологии посттравматического стресса / Н. В. Тарабрина. – Спб. : Питер, 2001. – 272 с.

УДК 159.9

Пенькова Н.Є., старший викладач кафедри військового навчання та виховання Національної академії Національної гвардії України

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

У статті представлено сучасні наукові погляди до визначення поняття «психологічна готовність» фахівців до професійної діяльності. Теоретичні дослідження сучасних вчених розкривають зміст, сутність таких понять, як «готовність», «діяльність», «професіоналізм». Базовим теоретичним матеріалом статті стали дослідження науковців у галузі військовій, педагогічній, соціальній та екстремальній психології.

Ключові слова: психологічна готовність, ризик, напруженість, емоційна стійкість, толерантність до стресу, професіоналізм, діяльність.

В статье представлены современные научные взгляды на определение понятия «психологическая готовность» специалистов к профессиональной деятельности. Теоретические исследования современных ученых раскрывают содержание, сущ-

ність таких понять, як «готовність», «деяльність», «професіоналізм». Базовим теоретичним матеріалом статті стали дослідження учених в області воєнної, педагогічної, соціальної та екстремальної психології.

Ключеві слова: психологічна готовність, ризик, напруженість, емоційна стійкість, толерантність до стресу, професіоналізм, діяльність.

Постановка проблеми. Готовність до діяльності в екстремальних ситуаціях – одне з найважливіших умов забезпечення особистої безпеки кожної людини і суспільства в цілому. Сьогодні ця проблема стає найактуальнішою у зв'язку з проведенням антитерористичної операції на Сході України, військовим конфліктом з Росією, зростанням злочинності, аваріями на виробництві і транспорті тощо. Тенденція збільшення кількості різних загроз обумовлює необхідність формування у особового складу навичок безпечної поведінки, психологічної готовності до дій в екстремальних умовах.

Відомо, що до найбільш екстремальних видів професійної діяльності можна віднести професію військового. Сучасна міжнародна обстановка, соціально-економічні та політичні особливості розвитку нашої країни визначають необхідність виконання військовослужбовцями службово-бойових завдань, пов'язаних з ризиком для життя і здоров'я. Безпосередня участь у проведенні антитерористичної операції, участь у вирішенні міжнаціональних конфліктів, ліквідація наслідків стихійних лих і технологічних катастроф вимагає від військовослужбовців постійної готовності до діяльності в екстремальних умовах. Ефективність їх діяльності у таких ситуаціях багато в чому залежить не тільки від рівня їх теоретичної та практичної підготовки (професійної готовності), але і від рівня фізичної та психологічної готовності до неї. Тому тема нашого дослідження є одною з актуальних проблем сучасної науки і практики, рішення якої є предметом дослідження екстремальної та кризової психології. В сучасній психологічній науці вже були розроблені прийоми, форми і методи організації підготовки військових до діяльності в екстремальних ситуаціях. Однак питання психологічної готовності до діяльності в екстремальних ситуаціях не знайшли належного відображення в сучасних психологічних дослідженнях.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Незважаючи на значущість проблеми в галузі досліджень феномену психологічної готовності, можна відзначити її методологічну нерозробленість. Вона полягає у тому, що існує безліч термінів для позначення різних аспектів психологічної готовності, використання яких найчастіше не збігається у різних авторів: «психологічна готовність» (Т. Кабаченко, О. Лівенцева, В. Авдєєв), «психологічна стійкість» (М. Матова), «емоційна стійкість» (Л. Аболін, М. Д'яченко, В. Пономаренко, Е. Носенко, О. Сіротін), «емоційно-моторна стійкість» (М. Рапохін), «психічна готовність», «установка» (М. Марбе, Д. Узнадзе), «оперативна стійкість»

(А. Леонова, В. Медведєв), «толерантність до стресу» (Л. Собчик), «стійкість до стресу» (Б. Кулагін), «схильність до ризику», «готовність до ризику» (В. Бодров, Є. Кір'янова), «надійність у спорті» (А. Вендрих, В. Мельніков, В. Мільман, Г. Нікіфоров, В. Плахтєнко), «надійність оператора» (О. Золотухін, Ю. Зубарєв, Г. Нікіфоров, Л. Філіппов) та ін.

Різноманіття наукових підходів до вивчення психологічної готовності дозволяє розглянути проблему з різних позицій. Так, Г. Гагаєва вбачає в психологічній готовності «емоційний стан», що характеризується оптимальним рівнем працездатності. В. Пушкін, Л. Нерсесян розуміють готовність до екстремної дії як «пильність». На думку А. Деркача, психологічну готовність необхідно розглядати як основу не лише для здійснення діяльності, але і її вдосконалення [3]. В. Моляко, М. Смульсон говорять про те, що готовність до праці є складним особистісним утворенням, своєрідною багаторівневою та багатоплановою системою якостей і властивостей, які у своїй сукупності дозволяють певному суб'єкту більш або менш успішно виконувати конкретну діяльність. В. Алатогорцев підкреслює важливість психологічної готовності з позиції своєчасного ухвалення оптимальних рішень у конкретній ситуації. Н. Наєнко в професійно-психологічній готовності відособлює готовність до дій в екстремальних ситуаціях і виділяє як її показник наявність у суб'єкта «образ структури дії», особливий функціональний і психологічний стан, спрямованість свідомості на виконання необхідної дії. На думку М. Дьяченко, психологічна готовність – це виборча, прогнозуюча активність на стадії підготовки, що надихає організм, особистість на майбутню діяльність, є результат діяльності і, як така включається в загальний потік дій, активніючий стан особистості, що відбиває зміст, задачі й умови майбутнього її виконання [6]. Автор робить висновок про те, що виникнення психологічної готовності визначається розумінням майбутньої задачі, усвідомленням відповідальності і виділяє тривалу та ситуативну готовність. М. Левітов, А. Пуні психологічну готовність розглядали, як стан, інколи навіть як фон, в якому проходять психічні процеси.

Проведений аналіз наукової літератури показав, що погляди різних вчених на проблему готовності досить суперечливі (О. Іванова, М. Корольчук, В. Крайнюк, С. Равикович, В. Лебедєв, Ж. Половникова, В. Суворова, О. Хміляр та ін.), перспективний підхід у характеристиці готовності до діяльності як багатомірній, багатокомпонентній системі ще не знайшов достатнього поширення й у цьому напрямку доцільне проводити дослідження [2-6; 9].

Мета дослідження. Розглянути сучасні наукові підходи до вивчення феномену психологічної готовності фахівців до діяльності в екстремальних умовах.

Виклад основного матеріалу. Як вже було викладено, у сучасній науці психологічна готовність розглядається як істотна передумова будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності. Завдяки аналізу наукової психологічної літератури можна стверджувати про існування двох основних підходів до визначення змісту та структури психологічної готовності: функціонального та особистісного.

У межах *функціонального підходу* психологічна готовність трактується як певний стан психічних функцій, що забезпечує високий рівень досягнень під час виконання того чи іншого виду діяльності. Функціональний підхід (Г. Запорожцева, Л. Нерсисян, О. Іванова, С. Равикович, В. Лебедєв, В. Молотай, Ш. Надирашвілі, Г. Сорокоумова, Д. Узнадзе) передбачає вивчення психологічної готовності як певного стану особистості:

- психологічної умови успішного виконання діяльності;
- вибірково-усвідомленої активності, яка спонукає особистість до діяльності;
- психологічної установки, що функціонує на тлі загальної активності особистості;
- стан, що передуює усвідомленій поведінці.

Такий погляд заснований на зв'язку стану психологічної готовності з окремими психічними процесами, однак недостатньо повно, на наш погляд, характеризує готовність людини до діяльності, не дає всебічного уявлення про неї. При цьому формування психологічної готовності повинно скеровуватися лише на розвиток окремих психологічних процесів. Необхідно зауважити, що більшість із вищезазначених авторів позиціонують тісний взаємозв'язок функціонального стану і стійкої характеристики особистості. Отже, стан готовності – це тимчасова готовність, а підготовленість особистості – довготривала готовність. Крім того, ці два види готовності перебувають у тісному зв'язку між собою.

З погляду прихильників *особистісного підходу* (С. Василенко, М. Дьяченко, Л. Кандибович, В. Пономаренко та ін.) психологічну готовність слід розглядати як результат підготовки (підготовленості) до певної діяльності [2, 5]. Згідно з цим підходом, готовність є стійким, багатоаспектним, ієрархізованим утворенням особистості, яке містить низку компонентів, адекватних вимогам, змісту та умовам діяльності, тобто особистісний підхід розглядає психологічну готовність як складне особистісне утворення, багатопланову і багаторівневу структуру якостей, властивостей і станів, які у своїй сукупності дозволяють конкретному суб'єктові більш або менш успішно виконувати діяльність.

Хоча готовність і підготовленість, на наш погляд, різні категорії, отже існують і різні показники підготовленості, які можуть входити в загальну структуру готовності лише як її окремі компоненти (Г. Дунин, О. Іванова, Г. Нікіфоров). Таким чином, психологічна підготовленість – складне особистісне утворення, яка включає наявність професійних та

психологічних знань, умінь, навичок, властивостей і якостей особистості, які гарантують успішне подолання труднощів службово-бойової діяльності в екстремальних ситуаціях, вона є результатом тривалого процесу професійної підготовки.

На особистісно-діяльнісному рівні готовність визначається як цілісний прояв усіх сторін особистості, дає можливість ефективно виконувати свої функції. О. Іванова, О. Макаренко, Г. Сорокоумова та ін. вказують, що психологічна готовність є активним станом особистості, результатом регуляції доцільної поведінки і передбаченням назриваючої події [6]. Однак даний підхід не розглядає психологічну готовність до екстремальних ситуацій, функціонування психіки в непередбачених обставинах, сполучених із ризиком для життя.

Цікава точка зору О. Ухтомського на цю проблему, який визначає стан готовності до діяльності як «оперативний спокій» [8]. На думку вченого, це готовність, що може встановлюватися на різних рівнях, де механізм такого стану ґрунтується на рухливості нервових процесів, що забезпечують перехід від «оперативного спокою» до термінової дії. Використовуючи терміни «оперативного спокою», «потенційної домінантності», автор розглядає готовність на фізіологічному рівні, визначаючи мозок як орган попереджувального сприйняття, передчуття і проектування середовища.

Таким чином, психологічну готовність до діяльності можна визначити як стан, який може бути короткочасним або довготривалим, що залежить від індивідуальних особливостей і типу вищої нервової системи людини, а також від умов, в яких проводиться така діяльність. До таких умов слід віднести: зміст задач, їхню складність, новизну, творчий характер; ситуацію діяльності, зразок поведінки оточуючих; особливості стимуляції дій і результатів; мотивацію, прагнення до досягнення того чи іншого результату; оцінку вірогідності його досягнення; самооцінку власної підготовки; нервово-психічний стан; стан здоров'я; особистий досвід мобілізації сил на вирішення задач більшої складності; вміння контролювати і регулювати рівень свого стану готовності; вміння самоналаштуватися, створювати оптимальні внутрішні умови для майбутньої діяльності.

Завчасна, загальна або довготривала готовність представляє раніше набуті установки, знання, вміння, навички, досвід, якості і мотиви діяльності та розглядається як стійка, завчасно сформована характеристика особистості. На її основі виникає стан готовності до виконання тих або інших поточних задач діяльності: психологічна готовність спортсменів до змагань, психологічна готовність абітурієнтів до навчання у вищому навчальному закладі, психологічна готовність студентів до педагогічної діяльності, психологічна готовність військовослужбовців до ведення бою [2-5; 7-9].

Проведене теоретичне дослідження дозволило визначити, що ситуативна готовність – це динамічний, цілісний стан особистості, внутрішня налаштованість на певну поведінку, мобілізованість усіх сил на активні та доцільні дії. Її виникнення й оформлення визначаються розумінням задачі, усвідомленням відповідальності, бажанням досягнути успіху в професійній діяльності. Тимчасова (ситуативна) готовність представляє собою модель для виконання на високому рівні безпосередньо майбутньої діяльності. Деякі вчені її називають передстартовим станом (Н. Левітов), оперативним спокоєм (А. Мохнач); пильністю (Л. Нерсесян); мобілізаційною готовністю (Ф. Генон). Основною ознакою тимчасової готовності є те, що вона виникає у зв'язку з безпосередньою майбутньою діяльністю і характеризується максимумом функцій, найбільшою швидкістю реакції, довготривалим збереженням працездатності при максимальній витривалості.

Таким чином, у загальному виді тривала психологічна готовність є структурою, до якої входять мотиваційний, вольовий, регуляторний, когнітивний і типологічний блоки, що характеризують: психологічне ставлення (ціннісно-мотиваційне) до того чи іншого виду службової діяльності та конкретного майбутнього завдання; адекватні вимогам майбутньої діяльності риси характеру, здібності, темперамент, типологічні особливості нервової системи; необхідні професійні, службові, бойові, фізичні знання, навички й уміння; стійкі професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних, регуляторних і вольових процесів. Тому тривала готовність представників екстремальних видів діяльності може представляти раніше отримані знання, вміння, навички, установки, якості й мотиви, а також отриманий досвід бойових дій в екстремальних ситуаціях. На її основі виникає стан готовності до виконання повсякденних або раптово виникаючих завдань. Багато в чому вона забезпечується рівнем професійної підготовленості фахівця [2-5; 7-9].

На відміну від стану ситуативної психологічної готовності, що відбиває особливості та вимоги майбутньої ситуації, тривала психологічна готовність є стійкою системою професійно важливих якостей особистості (позитивне ставлення до професії, організованість уважність, самовладання та ін.), її досвід, знання, навички, вміння, необхідні для успішної діяльності в різних ситуаціях. Позитивні риси тривалої психологічної готовності – відповідність її структури змісту умовам професійної діяльності, легкість актуалізації та включення у виконання завдання, пластичність, комбінація стійкості та динамізму [8]. Позитивними рисами ситуативної психологічної готовності є відносна стійкість, відповідність структури оптимальним умовам досягнення мети, дієвість впливу на процес діяльності.

Проведене теоретичне дослідження показало, що сутність психологічної готовності визначається через специфіку діяльності, відносно

якої вона виникає, тобто в нашому випадку, психологічну готовність до службово-бойової діяльності в небезпечних ситуаціях. Ситуативна (оперативна) і тривала (постійна) психологічна готовність перебувають в єдності та взаємопов'язані. Оперативна психологічна готовність – це функціональне ядро тривалої психологічної готовності, що підвищує її дієвість. Виникнення оперативної психологічної готовності як стану, залежить від тривалої готовності, у свою чергу, ситуативна психологічна готовність визначає продуктивність тривалої психологічної готовності в конкретних обставинах [8].

Для розуміння сутності психологічної готовності до діяльності важливе значення має дослідження установки (А.Г. Асмолов, Р.А. Гаспарян, Ш.А. Надирашвілі, Д.Н. Узнадзе та ін.), а також домінанти, як нейродинамічної її основи (А.В. Мохнач, А.А. Ухтомський). Отже, установка є тонусом суб'єкта в кожний момент його діяльності, цілісним станом, що принципово відрізняється від усіх його диференційованих психічних сил і здібностей. Вона є констатуючим фактором внутрішньої психічної організації індивіда, який виражаючи собою порядок і організацію, є основою визначеності поведінки особистості. Установка охоплює всю особистість цілком, вона є найважливішим моментом у діяльності людини, найосновнішим моментом зростання. У випадках, коли існують потреба та ситуації її задоволення (утворюючі фактори), у суб'єкта виникає специфічний стан, який можна охарактеризувати як схильність, спрямованість, готовність здійснити акт, який може задовольнити цю потребу.

Вченими було доведено, що існує залежність ефективності трудової діяльності особистості від особливостей її внутрішніх установок [1]. Для того, щоб між ситуацією праці та суб'єктом встановилося певне відношення, необхідно, щоб це відношення виразилось у готовності або настанові до трудової діяльності. Так, О. Прагнашвілі відзначав, що істотною загально-психологічною особливістю діяльності є її виникнення на основі готовності до визначеної форми реагування й установки, жодна діяльність не починається з порожнього місця. Починатися вона може з усвідомлення задачі, поставленої іншими людьми, пропонованих ними вимог, а потім, у ході визначеної діяльності може виникати готовність до досягнення мети.

Установку можна віднести до одного з компонентів структури цілеспрямованої дії, вона є внутрішньою складовою людини, як певним чином організованої системи [1]. Вона визначає стійкість і спрямованість діяльності в умовах, що змінюються. Також її можна представити як неусвідомлюваний стан, що передує тій або іншій діяльності людини і визначає її реалізацію. Установка як готовність до визначеної форми реагування формується під впливом зовнішніх і внутрішніх умов, усвідомленого або неусвідомленого сприйняття інформації. Готовність

включає не тільки різного роду усвідомлені та неусвідомлені установки на визначені форми реагування, але і моделі вірогідності поведінки, визначені оптимальні способи діяльності, оцінку своїх можливостей у їхньому співвідношенні з майбутніми труднощами та необхідністю досягнення визначеного результату.

Готовність є важливою детермінантою соціальної поведінки, людина прагне викликати в інших такі установки, які б вона хотіла мати стосовно себе самої. Людина організовує свою поведінку так, щоб інші люди бачили її саме такою, якою очікують побачити. Тому, соціальні установки розглядаються як несвідомі, як такі, що певною мірою регулюють поведінку людини.

На *особистісно-діяльнісному рівні* готовність визначається як цілісний прояв усіх сторін особистості, дає можливість ефективно виконувати свої функції (А. Деркач, М. Дьяченко, Л. Кандибович, М. Корольчук, В. Крайнюк, В. Пономаренко та ін.). Вони вказують, що психологічна готовність є активним станом особистості, результатом регуляції доцільної поведінки і передбачення назриваючої події [3; 5; 7]. Даний підхід, на наш погляд, слід розширити з точки зору його соціальної значущості і особливостей орієнтації в області сучасних правовідносин, тому ми пропонуємо його визначати як *особистісно-соціально-діяльнісний підхід*. Необхідність його розширення обумовлюється соціальними, економічними та політичними змінами в сучасному суспільстві, які охоплюють всі сфери життєдіяльності, це також стосується і системи професійної підготовки військовослужбовців НГУ. У зв'язку з цим сьогодні актуальності набуває *компетентісно-орієнтаційний* підхід у системі професійної підготовки особового складу НГУ, щоб військовослужбовець швидко адаптувався до службово-бойової діяльності з міцними теоретичними і практичними знаннями, вміннями та навичками і протягом всієї служби в підвищував свій професіоналізм.

Компетентісний підхід до підготовки фахівців екстремальних видів діяльності полягає у розвитку та придбанні військовослужбовцями певного набору ключових компетентностей, які визначають успішну адаптацію в суспільстві та професійному співтоваристві. Він пов'язаний з інноваційними технологіями розвитку суспільства і сукупностями факторів, які забезпечують підвищення професійної майстерності військовослужбовця НГУ. Одним з його напрямків є отримання досвіду самостійного і творчого вирішення складних життєвих проблем, надбання та успішного виконання соціальних ролей. Тобто, щоб людина могла виконувати свої обов'язки належним чином, їй повинні бути притаманні ключові компетентності, які в сукупності складають загальну характеристику військовослужбовця як на професійному, так і на побутовому рівнях.

Висновки

1. Проведений теоретичний аналіз проблеми дослідження показав, що існують різні підходи до визначення змісту та структури психологі-

чної готовності до професійної діяльності. Низка науковців розглядають цей феномен у рамках функціонального підходу, трактуючи психологічну готовність як певний стан психічних функцій, що забезпечує високий рівень досягнень під час виконання того чи іншого виду діяльності. Інші вчені пропонують розглядати психологічну готовність як вибірково-усвідомлену активність, яка спонукає особистість на діяльність, або як психологічну установку, що функціонує на фоні загальної активності особистості; як стан, що передреує усвідомленій поведінці. З погляду прибічників особистісно-діяльнісного підходу психологічну готовність доцільно розглядати як результат підготовки до певної діяльності.

2. Дослідження психологічної готовності військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності в екстремальних умовах доцільно здійснювати в рамках особистісно-соціально-діяльнісного підходу до розуміння сутності психологічної готовності та розглядати як результат спеціальної цілеспрямованої підготовки військовослужбовців.

3. Психологічну готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності в екстремальних умовах ми розглядаємо як систему складних потенціалів (здатностей) особистості, що у формі специфічних вольових актів забезпечують ефективну реалізацію поставлених завдань в несприятливих (небезпечних, напружених, стресових, вітальних) умовах професійної діяльності.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробленні моделі психологічної готовності військовослужбовців Національної гвардії України до діяльності в екстремальних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А. Г. Роль психологической установки в жизни человека / А. Г. Асмолов – М. : МГУ, 2003. – 151с.
2. Василенко С. В. Психологічне забезпечення діяльності операторів радіолокаційних станцій в особливих умовах : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / С. В. Василенко. – Х. , 2007. – 19 с.
3. Деркач А. А. Профессионализм деятельности в особых и экстремальных условиях / А. А. Деркач, С. Гремлинг, С. Ауэрбах. – М. : РАГС, 1998. – 223 с.
4. Дунин Г. С. Психологическая готовность сотрудников МВД России к деятельности в чрезвычайных ситуациях / Г. С. Дунин // Вестник Московского университета МВД России. – 2006. – № 1. – С.133–136.
5. Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях. Психологический аспект / М. И. Виноградова, М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, В. А. Пономаренко. – Минск : БГУ, 1998. – 148 с.
6. Иванова Е. М. Психология профессиональной деятельности : [учеб. пособ.] / Е. М. Иванова. – М. : ПЭР СЭ, 2006. – 382 с.

7. Корольчук М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : [навчальний посібник] / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К. : Ельга, Ніка-центр, 2006. – 576 с.

8. Лебедев В. И. Экстремальная психология / В. И. Лебедев. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 431 с.

9. Хміляр О. Ф. Психологічні особливості розвитку професійно-важливих фізичних якостей особистості офіцера : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / О. Ф. Хміляр. – К. , 2004. – 18 с.

УДК 159.922.7

Лебедєва С.Ю., к. психол. н., старший науковий співробітник, начальник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології НУЦЗУ;

Овсяннікова Я.О., к. психол. н., старший науковий співробітник, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології НУЦЗУ;

Онїщенко Н.В., к. психол. н., старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології НУЦЗУ;

Побідаш А.Ю., к. психол. н., начальник відділення впровадження психотренінгових технологій науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології НУЦЗУ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З МЕШКАНЦЯМИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗВІЛЬНЕНИХ У ХОДІ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

У статті розкрито особливості роботи фахівців-психологів Державної служби України з надзвичайних ситуацій з мешканцями населених пунктів, звільнених у ході антитерористичної операції. Наведено опис основних заходів в межах практичної роботи групи психологів Державної служби України з надзвичайних ситуацій у м. Слов'янськ. Запропоновано рекомендації щодо надання психологічної допомоги мешканцям звільнених населених пунктів.

Ключові слова: психологічна робота, антитерористична операція, екстрена психологічна допомога населенню, інформаційно-консультативна допомога.

В статье раскрыты особенности работы специалистов-психологов Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям с жителями населенных пунктов, освобожденных в ходе антитеррористической операции. Приведено описание основных мероприятий в рамках практической работы группы психологов Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям в г. Славянск. Предложены рекомендации по оказанию психологической помощи жителям освобожденных населенных пунктов.